

PAX75 JAAR

**Vredeskrant
Magazine**

3 Herfst 2023/Vredeskrant
www.paxvoorvrede.nl

VREDESWEEK.NL

16 T/M 24 SEPTEMBER 2023

DEMOCRATIE ONDER DRUK

ONVREDE EN NU?

**Leren van
landen in dictatuur**

**Hoe blazen we onze
democratie nieuw leven in?**

Dit jaar staat de Vredesweek in het teken van democratie onder druk

Door: Nick van Bree

Blijvende vrede begint bij een inclusieve samenleving waarin ieder mens een stem heeft, ongeacht achtergrond of gender. Met een eerlijke en rechtvaardige verdeling van macht. Met zeggenschap voor lokale gemeenschappen. Met sterke democratische waarden en instituten.

In Nederland geloven we graag dat wij die zaken op orde hebben. Maar onze democratie staat onder druk. Steeds meer mensen wantrouwen de rechtsstaat, de politiek, de media. Conflict, haat en geweld liggen dagelijks op de loer en als we eerlijk naar de stand van zaken kijken zien we dat het systeem in Nederland piept en kraakt onder structureel onrecht, dat de verdeling van macht scheef is en dat het sociale weefsel dat onze samenleving bij elkaar houdt afbreekt.

PAX weet als geen ander welke gevaren op de loer liggen als machtsverhoudingen steeds verder uit balans raken en mensen het vertrouwen in instanties en elkaar kwijtraken. En daar moeten we iets mee. **Want hoe kunnen we in buitenlandse conflictgebieden aan vrede en veiligheid bouwen, als de basis waarop ons eigen land is gebouwd op haar grondvesten staat te schudden?**

Daarom wil PAX zich, naast ons internationale werk, meer gaan richten op Nederland richten en onze aanwezigheid hier te versterken. Om te bouwen aan een sterke, weerbare democratie die oog heeft voor de belangen van burgers, voor kwetsbare mensen. Dat doen we met elkaar. Doe je mee? ♦

Vredesweekessay 2023: 'Democratie is een voorwaarde voor duurzame vrede'

Ter inspiratie en verdieping op het thema democratie onder druk schreef PAX'er Dion van den Berg het vredesweekessay. Daarin licht hij de bijzondere link tussen vrede en democratie nader toe: 'Laten we niet denken dat het wel zal loslopen, dat onze democratie sterk genoeg is. Laten we omwille van de vrede de democratie ook in Nederland verdedigen en verbeteren.'

Lees het hele vredesweekessay via www.paxvoorvrede.nl/vredesweekessay2023 of scan de QR-code.

4

Onze democratie onder druk

Het vertrouwen tussen burgers en overheid is aangetast. Wat is er nodig om de democratie weer te laten werken? PAX, Bureau Burgerberaad en Represent Jezelf delen hun expertise.

8

Kom naar de Vredesweek

Van 16 t/m 24 september is de Vredesweek. Met ons 75-jarig jubileumevenement, een avond over democratie onder druk bij Pakhuis de Zwijger en een heleboel lokale activiteiten.

10

Democratie en vrede wereldwijd

Democratische vrede neemt wereldwijd af. En dat is zorgelijk, want de kans op conflict neemt daarmee toe. Twee experts van PAX vertellen.

12

Van wie is het onderwijs?

De democratie in het hoger onderwijs toont overeenkomsten met de nationale democratie. Net zoals de nationale democratie, staat ook de studentendemocratie onder druk.

14

Vredelievend Verzet

Steeds meer mensen laten zich inspireren door het idee van Vredelievend verzet, onder andere door het gelijknamige boek van Erica Chenoweth. Juist nu wint haar boodschap aan kracht.

Colofon

PAX Magazine Nummer 1/Voorjaar 2023
PAX staat voor vrede. Samen met mensen in conflictgebieden en kritische burgers in Nederland werken wij aan een menswaardige en vreedzame samenleving, overal in de wereld.
PAX Magazine verschijnt elk kwartaal en wordt toegezonden aan donateurs, sympathisanten en andere geïnteresseerden.
Redactie Janneke Juffermans, Sabine Scharwachter, Lotte Jeursen
Aan dit nummer werkten mee Nick van Bree, Marlou van Campen, Florian Handgraaf, Jitske Hoogenboom en Emmanuel Ira.
Fotografie o.a. Gabriela Hengeveld, Wouter Sterrenburg
Foto Cover Rob Bogaerts / het Nationaal Archief
Basisvormgeving Ondergrond, Amsterdam
Vormgeving Van Deventer, 's-Gravenzande
Druk Van Deventer, 's-Gravenzande
ISSN 2352-300X

St. Jacobsstraat 12
 3511 BS Utrecht
 Postbus 19318
 3501 DH Utrecht
 Tel: 030 - 233 33 46
 achterban@paxvoorvrede.nl
 www.paxvoorvrede.nl
 IBAN: NL03TRIO 0390 5150 00

PAX Magazine is beschikbaar in gesproken vorm voor mensen met een leesbeperking bij de Christelijke Bibliotheek voor blinden en slechtzienden. Wilt u een abonnement op dit tijdschrift in een aangepaste leesvorm of wilt u hierover meer informatie? Dan kunt u contact opnemen met de CBB, tel. nr. 0341-565 477, e-mail: klantenservice@cbb.nl

Foto: Gabriela Hengeveld

Rolien Sasse,
 algemeen
 directeur PAX

“Polarisatie kan verandering inzetten, maar ook tot conflict leiden”

Al 75 jaar werkt PAX aan vrede in de wereld. Dat is soms gevaarlijk, vooral voor onze partners. Wie opstaat voor een democratische en inclusieve samenleving kan letterlijk onder vuur komen te staan. Dat ondervonden onze relaties in Sudan in april. Een enkeling vluchtte. Anderen bleven, maar verdwenen soms geruisloos in de schaduw. Toch kreeg deze acute situatie de lokale burgerbewegingen niet kapot en bleven zij zich organiseren. Bijvoorbeeld toen inwoners van naburige dorpen met elkaar bespraken elkaar niet aan te vallen, zelfs als ze daarmee zouden ingaan tegen orders van bovenaf. Wij zien dat in veel landen waar wij werken: burgerbewegingen zijn als stilletjes stromend water dat zich geruisloos verzamelt om uiteindelijk een rivier te vormen. Het is fantastisch dat PAX dit kan ondersteunen!

In Nederland kunnen we ons veilig openlijk organiseren, onze mening delen en met elkaar in debat. Toch klinkt in dat debat ook hier een steeds hardere toon. Diverse politici gooiden deze zomer het bijltje erbij neer, onder andere vanwege de haat die op sociale media en zelfs binnen de Tweede Kamer over hen heen kwam. Voor een deel komt deze boosheid op sociale media voort uit oprechte zorgen van burgers en een verlangen naar verandering. Maar een deel van dit wantrouwen en de online haat tegen bepaalde personen wordt helaas ook moedwillig en systematisch aangewakkerd, waarbij samenzweringstheorieën en leugens, ofwel fake news, bewust worden ingezet. Burgers worden zo gebruikt voor ondermijning van de samenleving.

Het dilemma voor PAX is hoe we de vaak begrijpelijke boosheid van mensen serieus nemen en ruimte geven. Ze vormen een belangrijke les. Tegelijkertijd willen we ondermijning van onze democratische rechtsstaat en onze vredige samenleving effectief bestrijden. We organiseren mogelijkheden voor dialoog en ontmoeting waarin we elkaars zorgen serieus nemen en zoeken naar oplossingen. En moeten daarbij de gemeenschappelijke afspraak maken dat we elkaar hoe dan ook niet gaan bestrijden, maar in vrede blijven samenleven. Als burgers dát samen voor elkaar krijgen, versterken wij de vrede waar we in leven en kunnen we de barsten dichtten. Dat hebben we geleerd van onze partners die gebukt gaan onder een dictatuur. ♦

'Als je je als burger gehoord voelt, ga je je inzetten voor de democratie'

Foto: Michael Fousert/Unsplash

Onze democratie staat onder druk. Het vertrouwen tussen burgers en overheid is aangetast, vinden zowel burger als overheid. PAX, Bureau Burgerberaad en Represent Jezelf zetten zich onafhankelijk van elkaar in voor verbetering. 'Een diverse vertegenwoordiging van burgers moet participeren in besluitvorming.'

Door: Janneke Juffermans

Half juli viel het vierde kabinet Rutte over hoe de migratiestromen te verkleinen. Het kabinet was toen anderhalf jaar op weg. De VVD wilde gezinshereniging aan banden leggen, iets waar de Christen-Unie niet mee kon leven. Een maand eerder was gebleken dat er veel minder asielaanvragen waren in de eerste helft van het jaar dan het kabinet had verwacht. Op 10 juni hadden ruim 18.000 mensen asiel aangevraagd, waarmee de kans dat dat er aan het eind van het jaar inderdaad de voor 2023 voorspelde 70.000 zouden zijn, zeer klein werd.

Ondanks deze 'meevallende cijfers' kwamen de regeringspartijen er na lang praten niet uit. Dus viel het kabinet gevolgd door een uittocht van een aantal kopstukken uit de nationale politiek, zoals premier Mark Rutte, D66-leider Sigrid Kaag en CDA-politiek leider en vice-premier Wopke Hoekstra. Eerdere schandalen zoals het toeslagenschandaal en het vernietigende rapport van de parlementaire enquêtecommissie over de gaswinning in Groningen bleken voor Rutte en zijn kabinet geen reden voor het aanbieden van ontslag aan de Koning.

Fragiel en grillig

Wat is hier aan de hand? 'Het is een teken dat de representatieve partijpolitiek steeds fragieler en grilliger wordt', zegt schrijver en medeoprichter van Bureau Burgerberaad, Eva Rovers. 'Het is de arrogantie van de macht', zegt Younes Douari, initiatiefnemer van de organisatie Represent Jezelf, die groepen die zich niet gerepresenteerd voelen wil betrekken bij de politiek.

Het zijn zomaar wat analyses over wat er niet goed gaat in de Nederlandse democratie, en vooral in het sociaal contract: de relatie tussen burger en overheid. Dat

die relatie voor verbetering vatbaar is, blijkt wel uit deze citaten van burgers: 'Het is één grote poppenkast in Den Haag,' 'Allemaal machtswellustelingen daar!' 'Stelletje prutsers.' (bron: social media). Maar ook de overheid is die mening toegedaan: 'De democratische rechtsorde is het fundament van onze samenleving. Dit fundament heeft barsten opgelopen. Wij willen het vertrouwen tussen burgers en overheid herstellen. Dat zal alleen gaan als de overheid betrouwbaar is, vertrouwen heeft in burgers en oog heeft voor de menselijke maat.' (bron: coalitieakkoord).

In een goed werkende democratie bepaalt de wil van het volk legitieme machtsuitoefening. Maar juist in de relatie tussen het volk en de overheid die macht uitoefent namens het volk, gaat veel mis. Ron van Wonderen, onderzoeker bij het Verweij-Jonker Instituut dat onderzoek doet naar sociale vraagstukken, analyseert vijf

oorzaken voor de verwijdering tussen burger en overheid, zoals beleefd door de burger.

Die heeft het gevoel dat de overheid onzichtbaar is en verder van hem is af komen te staan, en bovendien ook dat de overheid de burger niet ziet. Daarbij ervaren sommige burgers dat ze ongelijk behandeld worden en dat er onderscheid gemaakt wordt tussen

groepen burgers. Een ander veelgehoorde klacht van burgers is dat ze niet gehoord worden bij besluitvorming, of erger nog, wel gehoord, maar dat hun geluid daarna wordt genegeerd of niet meegenomen in de besluitvorming. Ook ervaren burgers incompetentie bij bestuurders en ambtenaren.

'De uitspraak van Wilders dat het parlement een nepparlement is, was niet helemaal uit de lucht gegrepen'

Frauderende steuntrekkers

'Dat het sociale contract is aangetast komt onder andere doordat de overheid zich onder de kabinetten-Rutte ook letterlijk teruggetrokken heeft, en een

participatiesamenleving voorstond,' zegt Guido de Graaf Bierbrauwer, beleidsmedewerker bij PAX. 'Meer participatie van burgers betekende tegelijkertijd minder overheid, en dus bezuinigingen. Met als gevolg dat veel mensen buiten de boot vielen. De overheid zag de burger daarbij soms letterlijk als frauderende steuntrekker. De overheid was ervan overtuigd dat die burger op zijn beurt uiteindelijk niet te vertrouwen is.' Collega Dion van den Berg vult aan: 'De burger op zijn beurt, stemt niet meer voor wat het land nodig heeft, maar voor wat in zijn of haar eigen belang is. Ook dat is het gevolg van het doorgeschoten neoliberale denken.'

En dat geldt dan voor de burger die daadwerkelijk ging stemmen. Younes Douari, oprichter van de organisatie Represent Jezelf, constateert dat vooral veel jongeren en met name die van kleur, niet vertegenwoordigd zijn in de politiek en zijn afgehaakt. Zelf was hij altijd al geïnteresseerd in politiek, vertelt hij. Maar toen UvA-professoren Armen Hakverdian en Wouter Schakel een uitspraak van Wilders, "Het parlement is een nep-parlement", tegen het licht hielden en constateerden dat de representatie van alle 17 miljoen Nederlanders niet goed geborgd is in het parlement, ging hij om zich heen kijken, om te beginnen in zijn eigen Marokkaanse gemeenschap: 'Ik merkte dat veel jongeren totaal geen interesse hebben in wat er in Den Haag gebeurt.' Het gevoel van niet gezien worden en ook geen contact hebben met de overheid, was alomtegenwoordig. Douari: 'En wie zijn er vooral afgehaakt? Niet de mensen die het al voor elkaar hebben en voldoende welvaart hebben. Het zijn vooral de mensen onderaan de sociale ladder.'

De werking van macht

Toch zijn er bevlogen politici met juist het belang van deze burgers op hun netvlies, maar zij hebben het niet altijd makkelijk en staan aan veel heftige dynamieken bloot in de Tweede Kamer. Voorafgaand aan de val van het Kabinet vertrok SP-prominent Renske Leijten. 'Ik verlies hier te veel energie', zei ze over haar vertrek en ze voegde eraan toe dat ze klaar was met de 'machtspolitiek'. Eva Rovers sprak met meerdere politici om hen van burgerberaden te overtuigen. Ze zijn volgens haar stuk voor stuk van goede wil. Maar de mechanismen waaraan ze

Petitie-aanbieding door PAX (2022)

Foto: Gabriela Hengeveld

blootstaan, zijn heel moeilijk te weerstaan, zoals fractiediscipline, of het zich moeten onderscheiden van andere partijen en dus het uitvergroten van verschillen. Rovers: 'Je kunt daar bijna geen weerstand aan bieden, vertellen veel van hen me. Zeker niet in je eentje, maar ook niet als enkele partij. Ik denk dat dat ook een van de redenen is dat veel politici opstappen.'

Het willen behouden van macht begint al meteen met zo'n val van het kabinet. Rovers: 'Men is gericht op zetels winnen en niet op wat het land nodig heeft. Het leidt er onder andere toe dat politici vaak geen vooruitstrevende voorstellen durven te doen, uit angst om hun achterban kwijt te raken.'

Persoonlijke relaties

Wat is er nodig om dit alles te veranderen, om de democratie weer zo te laten werken dat het systeem burgers werkelijk representeert? Rovers, Douari, De Graaf Bierbrauwer en Van den Berg geloven alle vier dat de invloed van burgers op besluitvormingsprocessen veel groter moet worden. Ze werken er allemaal aan om dat voor elkaar te krijgen.

'We moeten toe naar een situatie waarin het er toe doet wat de zorgen en behoeften van mensen zijn,' zegt Rovers. 'Burgers willen graag participeren, maar dan in de besluitvormingsprocessen,' vindt ook De Graaf Bierbrauwer. Rovers is met Bureau

Burgerberaad een krachtig pleitbezorger van burgerberaden die, op basis van een afspiegeling van de bevolking, tot adviezen komen aan de overheid. In het nog altijd zeer katholieke Ierland heeft het geleid tot legalisering van abortus. En dat het geen intellectuele bovenklasse hoeft te betreffen die aanjaagt tot een burgerberaad laat het voorbeeld van Frankrijk zien. Daar werd door president Macron tot een klimaatburgerberaad besloten na maandenlange demonstraties van de zogenaamde 'gele hesjes' als reactie op het verhogen van de brandstofaccijnzen. Rovers: 'De vraag van Macron was: construeer sociaal-rechtvaardige maatregelen om Co2-uitstoot te verminderen.' Dat lukte de 150 Fransen die waren ingeloot: hun maatregelen zouden zelfs ruim voor 2030 tot de gewenste reductie leiden. Helaas waren de uitkomsten van het burgerberaad niet goed geborgd. Want de senaat, die niet vooraf betrokken was, bleek achteraf geenszins van plan om de belofte van Macron om de voorgestelde adviezen over te nemen, op te volgen. 'Dat is funest voor het vertrouwen,' zegt Rovers. En dat versterkt de kloof tussen burger en politiek alleen maar nog meer.

'Burgers hebben vaak heel veel begrip voor elkaar'

ben ik actiever en meer betrokken geworden bij de politiek."

Vredeswerk in Nederland?

Van den Berg en De Graaf Bierbrauwer hebben op verschillende plekken

in de wereld, zoals in vredesprocessen in Libanon, Oekraïne, de Balkan en Noord-Irak, gewerkt aan de participatie van burgers. Zo is bovendien bekend uit onderzoek dat vredesprocessen die inclusief worden vormgegeven, dus met inspraak van alle groepen in de samenleving, veel bestendiger zijn. 'Het is ook onze expertise, we weten hoe we moeten bouwen aan vredesprocessen,' zegt Van den Berg.

Hoewel we in Nederland niet in oorlog leven, leven we ook niet in wat 'positieve vrede' genoemd wordt. Positieve vrede wil onder andere zeggen: een rechtsstaat met een goed functionerende overheid, respect voor ieders rechten, open informatiestromen en afwezigheid van corruptie. Vredeswerk is

Ook in Nederland zijn er plannen voor een klimaatburgerberaad. De Graaf Bierbrauwer: 'Maar er zijn nu al mitsen en maren ingebouwd door de Tweede Kamer. Dat is heel jammer, want dan werkt het niet.' Rovers: 'Renske Leijten had helemaal gelijk met wat ze zei over de politieke opvolging van het burgerberaad: 'Doe het goed of doe het niet!'

Voor Douari is niet alleen de politieke opvolging van de adviezen van burgers belangrijk, maar ook dat zo'n advies gewaarborgd inclusief is. 'Als het gaat om armoedebestrijding moeten bijvoorbeeld mensen aan tafel zitten die armoede aan den lijve ondervinden. Niet alleen de geprivilegieerde mensen die voor mensen in armoede oplossingen gaan bedenken.' Met zijn organisatie werkt hij hard aan betrokkenheid van juist die groepen die zijn afgehaakt: 'We proberen het vertrouwen en de betrokkenheid van burgers te vergroten. We leggen uit hoe het systeem werkt, dat de democratie van ons allemaal is en wat onze eigen plek is in die democratie. Dat doen we met interactieve en prikkelende content op onze kanalen.' Dat werkt, vertelt hij: 'Alles draait bij ons om persoonlijke relaties en netwerk. Sommigen zeggen: "door jullie

inmiddels ook in Nederland gewenst, denken De Graaf Bierbrauwer en Van den Berg.

Van den Berg en De Graaf Bierbrauwer namen vanuit PAX het initiatief om in Nederland de coalitie 'Democratie onder Druk' te starten. Het was een verrassing voor een aantal collega's, vertellen ze. Van den Berg: 'Heel lang hebben we Nederland niet gezien als conflictland. We richtten ons eerder op solidariteit buiten Nederland.' Inmiddels hebben meerdere organisaties zich bij het initiatief aangesloten, zoals Foundation Max van der Stoep, het Nederlands Helsinki Comité, Meer Democratie, Transparency International Nederland, het Nederlands Instituut voor Multipartijdemocratie (NIMD) en The Hague Academy for Local Governance.

Empathisch

Hoewel een symptoom van grillige en op korte termijn gerichte partijpolitiek, biedt de val van het kabinet en het vertrek van een generatie politici toch ook een belangrijke kans. 'Ik hoop vooral op positief-constructieve campagnes met nieuwe ideeën,' zegt De Graaf Bierbrauwer. Van den Berg: 'Er is nu eindelijk ruimte om na te denken over oplossingen die eerst meteen

terzijde werden geschoven omdat ze niet pasten in de neoliberale agenda.' Hij en De Graaf Bierbrauwer denken dat met meer betrokkenheid van burgers *voor de verkiezingen* het beleid *straks* beter wordt. De Graaf Bierbrauwer: 'Je zag het ook in de discussie rond Zwarte Piet. Als mensen van elkaar horen dat hun kinderen in de klas worden gediscrimineerd, ontstaat er echt wel begrip. Mensen zijn eigenlijk heel empathisch.'

Douari is het daarmee eens en voegt toe: 'De politiek moet erkennen dat nu veel mensen afhaken en moet structuren bedenken om dat te voorkomen, om echte participatie vorm te geven, en geen schijnparticipatie. Als dat werkt, en je je als burger die eerst over het hoofd werd gezien, gehoord voelt, ga je je veel meer inzetten voor je stad of je directe omgeving.'

Dat effect ziet ook Rovers: 'Mensen die deelnemen aan een burgerberaad krijgen meer democratisch zelfvertrouwen. Ze voelen dat hun mening ertoe doet in het grotere geheel. Velen van hen worden na hun deelname maatschappelijk of politiek actief. In dat opzicht is het voor veel mensen echt een transformerende ervaring.'

Ze denkt dat burgerberaden de toekomst hebben. 'Er zijn al zoveel gemeenten mee aan de slag, er worden overal moties ingediend om burgerberaden te organiseren. Deze beweging is niet meer te stoppen. De huidige problemen kunnen ook niet meer zonder de samenleving worden opgelost.'

Bovendien, vertelt Van den Berg, kunnen we vertrouwen op wat wel 'collectieve intelligentie' wordt genoemd: 'Uit verschillende onderzoeken blijkt dat als je een groep burgers toegang geeft tot goede kennis en informatie, ze tot dezelfde conclusies komen als onafhankelijke experts.' Vaak conclusies die bovendien vooruitstrevender blijken te zijn dan regeringsbeleid. Volgens Rovers komt dat omdat politici hun achterban stelselmatig te conservatief inschatten.

De Graaf Bierbrauwer en Van den Berg willen de huidige open situatie niet voorbij laten gaan: 'We zijn nu bezig met de uitwerking van een manifest en met het ontwikkelen van een lobby-agenda. Het zal niet verbazen dat burgerparticipatie daarin een centrale rol vervult!' ♦

Foto: Ehimetalor Akhere Unuabona/Unsplash

Doe mee aan ons onderzoek over democratie

Een goed functionerende democratie is essentieel voor vrede. En hoewel we graag denken dat we alles op orde hebben, staat de democratie in Nederland onder druk. Daarom gaat PAX meer focussen op Nederland om hier te werken aan een sterkere democratie.

Waar maak jij je zorgen over? Hoe werk je aan democratie in een land dat van zichzelf denkt alles op orde te hebben? En waar beginnen we? Dat willen we samen met jou gaan uitzoeken. Praat met ons mee en vul het onderzoek in.

Ga naar www.vredesweek.nl/doe-mee of scan de QR-code.

Dit is er te doen tijdens de Vrede

(On)vrede en nu? – Onze democratie onder druk

Vrijdag 22 september | Pakhuis de Zwijger, Amsterdam | 20:00

Foto: Lize Kraan

(On)Vrede, wantrouwen richting de politiek, falende overheid, politiegeweld bij demonstraties: onze democratie staat onder druk. Maar hoe werk je aan vrede in een land dat alles op orde denkt te hebben?

Op vrijdag 22 september organiseert PAX een programma over democratie en vrede bij Pakhuis de Zwijger in Amsterdam. Tijdens dit programma gaan we in gesprek over de stand van de Nederlandse democratie, de relatie tussen democratie en vrede en manieren om de democratie te versterken.

Met onder andere Johan Fretz, Dilara Bilgiç, Bureau Burgerberaad, Represent Jezelf, Melissa Koutouzis en Ron van Wonderen.

Ben je erbij? Meld je aan via www.dezwijger.nl/programma/onvrede-en-nu of scan de QR-code.

Stilte kring

16 september | Domplein, Utrecht | 12:00

Een stiltekring is een krachtig statement tegen oorlog en een symbool van een gezamenlijke wens of hoop om conflict te stoppen. Met saxofoonmuziek en na afloop koffie en thee.

Alkmaarse opening Vredesweek

16 september | Theater de Vest, Alkmaar | 15:30

Met wethouder Christiaan Brouwer, de kinderburgemeester van Alkmaar, Amnesty Alkmaar, film *Zaadjes van Vrede* met Brahma Kumaris, gedichten van statushouders van taalklas PCC, balletoptreden van dansstudio FLEX en meer. Georganiseerd door de Ambassade van Vrede Alkmaar.

Verhalenwedstrijd 'Vrede omarmen'

16 september | Centrale Bibliotheek, Enschede | 14:30

Presentatie van de verhalen en bekendmaking van de winnaar van de verhalenwedstrijd met als thema 'Vrede omarmen', georganiseerd door Vrouwen voor Vrede en Enschede voor Vrede.

FietsPuzzelSpeurtocht voor de vrede

16 september | Kerkplein Sint Lukaskerk, Tilburg | 15:00

Speurtocht per fiets voor gezinnen. Georganiseerd door de Petrus en Pauluskerk als Ambassade van Vrede in samenwerking met de Raad van Kerken Tilburg, de ISN Sürleymaniye Moskee, de Parochie Peerke Donders en scouting Esjeeka. Op de route door Wijk 't Zand vind je verschillende puzzels in het teken van 'vrede en wederzijds begrip'. Meedoen? Geef je vóór 7 september op via fietsenvoorvrede@yahoo.com

Workshop/meditatiemiddag

16 september | Achterste Heistraat 9, Oostelbeers | 14:00

Vrede in jezelf, vrede in de wereld! Nieuw opgerichte Ambassade van Vrede De Kempen organiseert een middag voor uitwisseling en meditatie rondom het thema vrede en onrust.

Theatervoorstelling Zij Zagen Oorlog

22 september | Apostolisch Genootschap, Veldkamp 76, Harderwijk | 20:00

Theatervoorstelling door Kenia Marasanova met zes korte verhalen over mensen in tijd van oorlog en hun keuzes. Tickets zijn online verkrijgbaar. De opbrengst komt ten goede aan Stichting MYZwolle.

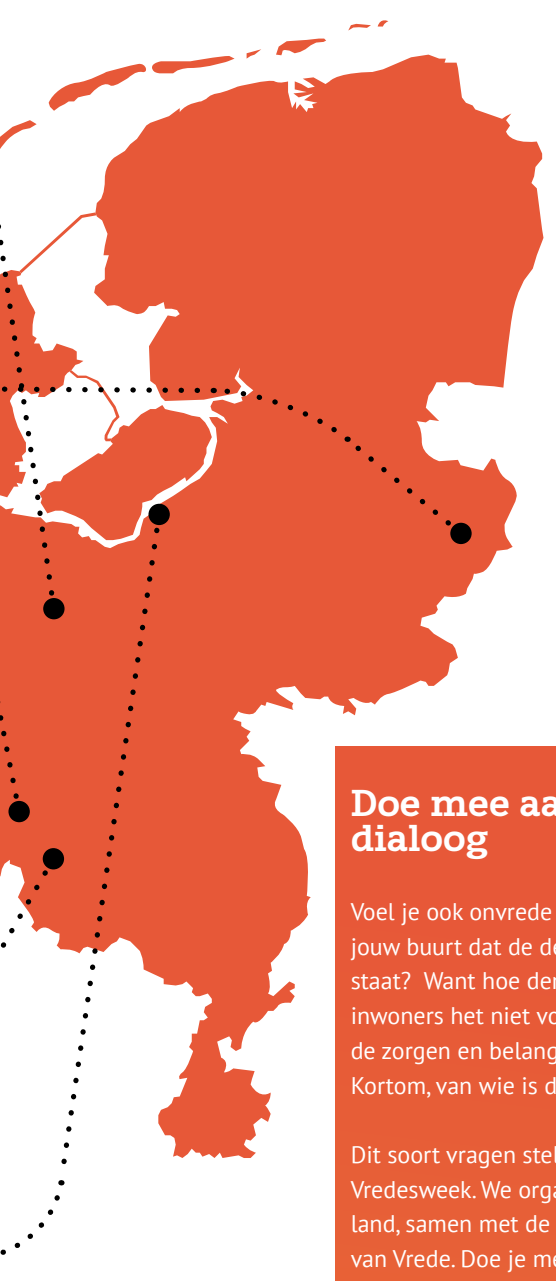
Vijf jaar compassiestad Zoetermeer

24 september | Stadhoudersring 782, Zoetermeer | 15:00

Viering vijf jaar Handvest voor Compassie in Zoetermeer: wat heeft het opgeleverd en wat wordt de inzet de komende jaren? Met onder andere Shamier Madhar (voorzitter InterLevensbeschouwend Overleg Zoetermeer, ILOZ), Ad van der Helm (pastoor Nicolaasparochie ZM) en Michel Bezuyen (burgemeester Zoetermeer).

Week 16 t/m 24 september 2023

Kom naar de Vredesweek bij jou in de buurt

Tijdens de Vredesweek vinden er door het hele land lokale activiteiten plaats. Hiernaast vind je een selectie. Benieuwd naar wat er nog meer te doen is?

Ga naar www.vredesweek.nl/agenda of scan de QR-code.

Doe mee aan een democratie-dialoog

Voel je ook onvrede in je omgeving? Ervaren mensen in jouw buurt dat de democratie in Nederland onder druk staat? Want hoe democratisch is een gemeente als de inwoners het niet voor het zeggen hebben? Hoe zetten we de zorgen en belangen van inwoners hoger op de agenda? Kortom, van wie is de stad?

Dit soort vragen stellen we tijdens de dialogen in de Vredesweek. We organiseren deze dialogen door heel het land, samen met de lokale groepen van PAX de Ambassades van Vrede. Doe je mee?

Kom naar een democratie-dialoog bij jou in de buurt. Kijk op: www.vredesweek.nl/agenda/dialoog of scan de QR-code.

Na de Vredesweek gaan we door met de democratie-dialogen. PAX biedt training, tips, financiële bijdrage en een handleiding aan aan ieder die een dialoogavond wil organiseren. Ben je geïnteresseerd om een dialoogavond te organiseren? Mail naar doemee@paxvoorvrede.nl voor meer informatie.

75 jaar PAX

Donderdag 21 september | Domkerk, Utrecht | 20:00

Foto: Lize Kraan

PAX bestaat 75 jaar. Op 5 mei 1948 werd Pax Christi opgericht, drie jaar na de bevrijding, met de gedachte: dit nooit meer. In het teken van dit jubileum staan we op de Internationale Dag van de Vrede, 21 september, in de Domkerk stil bij 75 jaar vredeswerk, de huidige staat van vrede overal ter wereld en onze plannen voor een vreedzamere toekomst. Ook vindt hier de uitreiking van de PAX Duif aan bijzondere vredesactivisten plaats.

Met onder andere bisschop Ad van Luyn, Tayfun Balçık, Katja Tolstoj en Tineke Strik.

Ben je erbij? Meld je aan via deze link of scan de QR-code:

www.vredesweek.nl/pax75jaar

Wereldwijd staan democratieën onder druk dat vergroot de kans op

Nog nooit eerder in de recente geschiedenis leefden waren er zoveel landen 'onvrij'. Wereldwijd staan democratieën onder druk. De kans op conflict neemt hierdoor toe. Wat zeggen experts van PAX hierover?

Door: Janneke Juffermans

In een eerder artikel in dit nummer gaat het over de democratie van Nederland, maar Nederland vormt geen uitzondering: wereldwijd staan democratieën onder druk. Zelfs in landen waar we dat lange tijd niet voor mogelijk hielden, zoals de Verenigde Staten, wordt er door allerlei factoren gerammeld aan de democratische rechtsstaat. Volgens een in maart uitgebracht rapport van Freedom House, een niet-gouvernementele organisatie die sinds 1973 jaarlijks landen rangschikt in 'vrij', 'gedeeltelijk vrij' en 'onvrij' concludeert voor het vijftiende jaar op rij dat de vrijheid in de wereld afneemt. Nooit waren er in het recente verleden zoveel onvrije landen, en bijna driekwart van de wereldbevolking leeft in een land waar de situatie afgelopen jaar slechter is geworden, aldus Freedom House.

In India bijvoorbeeld is de democratie het meest afgenomen, met name door de toegenomen druk op mensenrechtenorganisaties en de intimidatie van journalisten en academici. En op nummer twee staat, dichterbij huis Turkije. Binnen Europa is Hongarije een goed voorbeeld, waarin President Orbán zichzelf naar aanleiding van

de coronacrisis de macht heeft gegeven per decreet te kunnen regeren.

Zowel dictaturen en autocratieën, als krachten binnen democratieën zelf verkondigen bovendien het verhaal dat democratieën niet het antwoord zijn op de noden van burgers, zegt Freedom House. Dit is zeer zorgelijk. Het is niet zo dat democratieën niet goed zijn in het zorgen voor hun burgers, de crisis van de democratie heeft te maken met dat de democratie niet goed genoeg verdedigd wordt, meent de organisatie, en deze krachten hun kans schoon zien.

Dat betekent veel werk aan de winkel voor PAX. Teloorgang van democratie en toename van de kans op conflict hangen nauw samen. Tal van studies laten zien dat de kans op oorlog aanzienlijk kleiner wordt naarmate beide landen democratischer zijn, waarbij dictaturen juist meer conflicten aangaan (en ook meer last hebben van, onderdrukt of minder onderdrukt, intern conflict).

We kunnen hierin ook leren van de (post-)conflictgebieden waar PAX samen met partners werkt aan vrede.

ratieën onder druk en conflict

Emmanuel Ira (Hoofd PAX Zuid-Soedan)

“In Zuid-Soedan kan democratisch landsbestuur alleen worden bereikt met mensgericht en technocratisch leiderschap, dat uitgaat van duurzame vredesopbouw in plaats van alleen veiligheid. Zuid-Soedan is voortgekomen uit een militair systeem en heeft het ondemocratische bestuursstelsel van Sudan overgenomen en gekopieerd. Dat zie je bijvoorbeeld terug in de overgangsgrondwet van 2011. Dat kan je vergelijken met een getraumatiseerd kind dat het gedrag van een gewelddadige ouder kan gaan kopiëren. Sinds de overgangperiode van 2005 heeft Zuid-Soedan weinig ervaring met goed bestuur, een grondwet,

de rechtsstaat, mensenrechten en gendergelijkheid. Dat wordt nog eens verergerd door gewapende groepen en een veiligheidssector die nog niet volledig is geprofessionaliseerd – zodat het mensenrechten en de wet kan handhaven, wraakacties kan stoppen en gemeenschappelijke geschillen kan oplossen – en nog niet het vertrouwen van burgers geniet. Veel Zuid-Soedanezen zijn nog niet op het punt van vergeving en verzoening gekomen. PAX en haar partners betrekken gemeenschappen in conflicttransformatie en vredesopbouw om uiteindelijk tot duurzame vrede te komen en dus een toekomstige democratische staat van Zuid-Soedan.”

Jitske Hoogenboom (projectleider Oost-Europa bij PAX)

“Oekraïense pluriformiteit en het sterke maatschappelijk middenveld zijn een belangrijke motor geweest achter democratische vooruitgang in Oekraïne. Door de Russische invasie in Oekraïne staat – tegen wil en dank – de democratie onder druk. De noodtoestand is uitgeroepen en er is speciale oorlogswetgeving. Het recht om te demonstreren is opgeschort, veel informatie is onder embargo en in verschillende regio's is een Militair Bestuur benoemd, waarmee democratisch gekozen structuren minder invloed hebben. Dit kan deels niet anders op dit moment. Tegelijkertijd maken onze partners zich hier grote

zorgen over. Met hen zetten we ons in voor democratisch behoud en herstel, bijvoorbeeld door het faciliteren van burgerbetrokkenheid bij wederopbouw in Chernihiv of door het agenderen van de noodzaak om bestuurlijke verantwoordelijkheden weer over te dragen aan democratisch gekozen bestuurders zodra dat kan. Steun aan Oekraïne moet niet alleen gericht zijn op het winnen van de oorlog, maar ook op het winnen van de vrede. Democratisch behoud is daarvoor essentieel.” ♦

Foto: Daniel Massan

Foto: Daniel Massan

Foto: Daniel Massan

Foto: Tilia Maas Geesteranus

Foto: Foto: Cinta Depondt

Van wie is het onderwijs?

Het democratisch systeem op hoger onderwijsinstellingen vertoont opvallend veel overeenkomsten met de nationale democratie. Het College van Bestuur is dan een soort regering en studenten zijn de burgers die zij vertegenwoordigt. Maar sinds de Maagdenhuisbezetting in 1969 is de universiteit een strijdtoneel voor democratie en rechtvaardigheid. Succesvolle protesten toen leidden tot verkozen universiteitsraden waar studenten en docenten meebeslissen over het beleid. Net zoals democratieën wereldwijd, staat ook de democratie op de universiteiten inmiddels onder druk.

Door: Sabine Scharwachter

Sinds de jaren '80 is de democratie op de universiteit langzaam aan het afbrokkelen. Het neoliberale denken kwam op en het idee ontstond dat de universiteit meer moest worden gerund als een bedrijf. In plaats van het belang van de student kwam het verdienmodel voorop te staan. Studenten begonnen zich steeds meer een product in een onderwijsfabriek te voelen. Dit jaar zagen we een heropleving van studentenprotesten. Studenten in heel Nederland zagen geen andere optie dan het universiteitsgebouw te bezetten om hun stem op te eisen.

Studentenbezettingen

In Amsterdam bezetten studenten in 2015 het Maagdenhuis opnieuw. Maar liefst 45 dagen wisten een paar honderd studenten het bestuursgebouw in hun handen te houden. Ze wilden hervormingen: meer inspraak, minder top-down. De Universiteit van

Amsterdam (UvA) maakte grote beloftes. Er kwamen commissies, een rapport, zelfs een referendum over de aanbevelingen. Daaruit bleek dat een meerderheid meer democratisering wilde.

Titus (25 jaar, student aan de UvA, actief bij Amsterdam Autonomous Coalition en lid van de studentenraad): 'Maar uiteindelijk zijn alle beloftes afgezwakt of weggegooid. De activistische druk was afgenomen. De democratie functioneert niet goed, dus is die druk heel belangrijk. De studentenraad, waar ik ook in zit, is meer een adviesraad zonder echte macht.'

'Zonder democratische macht word je uitgebuit.'

bedrijven, zoals Shell. Titus: 'We eisen nu naast democratisering en dekolonisering ook decarbonisering (het verminderen of stoppen van CO₂-uitstoot, red.). Dat is er dit jaar bijgekomen dankzij klimaatactivisten. De klimaatacties hebben het studentenactivisme een push gegeven.'

Op de Rijksuniversiteit Groningen (RUG) ging het anders. Daar was een crisis rond de sociale veiligheid uitgebroken. Uit een rapport was gebleken dat veel van de klachten gingen over mensen met een hoge functie en vaak ook met een hogere machtspositie dan de indiener van de klacht. Maaïke* (21 jaar, student aan de RUG en actief bij OccupyRUG): 'De universiteit wil

'Je wordt gesilenced als je uitspreekt over onrecht'

deze belangrijke mensen niet kwijt. Keer op keer wordt het slachtoffer monddood gemaakt en de kant van degene in een hogere machtspositie gekozen.'

In de weken voorafgaand aan de bezetting van het Academiegebouw volgden petitie's, demonstraties en gesprekken. Zonder succes. Toen een RUG-onderzoeker die onderzoek deed naar sociale veiligheid, onder andere op de universiteit zelf, werd ontslagen, was de maat vol. 'We zijn niet zomaar begonnen met bezettingen. Maar wij willen verandering, en dat blijkt binnen het huidige systeem niet te lukken.'

Broodnodige democratisering

Of het nou gaat om klimaat of sociale veiligheid: studenten voeren actie, omdat zij zich onvoldoende gehoord voelen. Waarom is hun inspraak zo belangrijk? Titus: 'Studenten zitten in een best kwetsbare positie. Een diploma is hard nodig voor je latere leven, maar studenten hebben geen zeggenschap over hoe ze die behalen. Zonder democratische macht word je uitgebuit. Alles draait om efficiëntie, het onderwijs raakt verschoold. Dat zorgt voor hoge werkdruk en ook gewoon voor slechter onderwijs. Het sluit niet goed aan op de behoeftes van de student. Dus het voelt nutteloos. Terwijl juist betekenis belangrijk is voor het leerproces. Het gaat ook over autonomie: zelf de baas

zijn over je leven, niet alleen doen wat je wordt opgelegd.'

Maaike: 'Natuurlijk is het makkelijker en sneller als een kleine groep mensen alle beslissingen neemt. Maar het klopt gewoon niet wanneer het merendeel van de belanghebbenden vindt dat – zoals in ons geval – een klachtenprocedure onrechtvaardig uitpakt, maar er niets wordt gedaan.' Titus vult aan: 'Democratie betekent niet louter de meeste stemmen tellen. Het is een gesprek waardoor we samen tot de beste uitkomst komen. Dat gesprek kan alleen worden gevoerd als je een gelijke plek aan tafel hebt. Nu is de machtsverdeling helemaal *skewed*.'

Die machtsongelijkheid komt volgens Maaike niet uit de lucht vallen: 'De kern van het probleem is dat West-Europese universiteiten van oorsprong gebouwd zijn op machtsongelijkheid: zij bepalen wat goed onderzoek is, welke kennisvormen correct zijn. Het stamt nog uit de tijd van kolonisatie en witte superioriteit. Sindsdien is er weinig veranderd. Democratisering van universiteiten is dus ook een stap in de dekolonisering.'

Volgeschreven manifesten

Wat moet er dan gebeuren om die machtsongelijkheid te verkleinen? Zowel Titus en Maaike benadrukken: daar is geen eenduidig antwoord op. Maar concrete ideeën zijn er genoeg, de studenten schrijven er manifesten vol mee. Titus: 'Belangrijk is dat

er meer en directer verantwoordelijkheid wordt afgelegd. Het bestuur hoort uitvoerend te zijn en de universiteitsraad sturend en controlerend. Maar de universiteitsraad kan het bestuur niet naar huis sturen als dat nodig is. Daarnaast: bepaal alles op het zo laagst mogelijke niveau. Maak opleidingscommissies verkiesbaar en geef ze meer macht, zodat studenten over hun eigen studie kunnen bepalen. Ik vind dat je zou moeten kunnen meebeslissen over simpele dingen als aanwezigheidsplicht.'

Maaike: 'Een groot probleem is dat heel veel beleid dat op papier staat, niet wordt uitgevoerd. Maar studenten hebben geen machtsmiddel om ervoor te zorgen dat het bestuur zich aan hun eigen beleid houdt. Dat maakt het heel lastig om dingen op de universiteit te verbeteren.'

'Democratie kan alleen als je een gelijke plek aan tafel hebt. Nu is de machtsverdeling helemaal *skewed*'

Actie! Actie! Actie!

En dus blijft actievoeren nodig om je stem te laten horen. Maaike: 'Ik vind dat je je altijd moet kunnen uitspreken over onrecht. Maar door het machtsverschil tussen bestuur en studenten en docenten, word je nu *gesilenced*. Letterlijk: voorafgaand aan een

protest, kregen de omliggende cafés te horen dat ze ons geen stopcontact mochten uitlenen. Zodat we geen versterkte microfoon konden gebruiken.'

Demonstreren wordt soms nog lastiger gemaakt. De politie wordt er al snel bijgehaald. Titus: 'In heel veel Europese landen protesteren studenten op hun eigen universiteit, maar alleen in Nederland belde het universiteitsbestuur overal de politie. Waarom? Omdat een bezetting het laatste machtsmiddel is dat studenten nog hebben. Als het democratisch systeem goed geregeld was, zouden bezettingen niet nodig zijn.'

Het optreden van de politie gaat niet

zelden gepaard met geweld. Bij een tweede bezetting op de RUG afgelopen april werden de studenten via een achteruitgang naar

buiten gesleept. Twee hele trappen naar beneden, soms zelfs aan hun haren. Eenmaal buiten, uit het zicht van het publiek bij de hoofdingang, trok de politie de knuppel. Maaike komt net terug van de fysiotherapeut: 'Mijn rug is nog steeds helemaal *facked*.'

Wat heeft het nu allemaal opgeleverd? De strijd is nog niet klaar. Maaike is hoopvol over de toekomst: 'Aan onze bezettingen deden zo'n 60

mensen mee. Dat heeft mij echt laten zien: hoe machteloos je je ook voelt, zelfs met een relatief kleine groep mensen lukt het om verandering teweeg te brengen. Of op z'n minst het bestuur in hun broek te laten pissen.' ♦

*Maaike is niet haar echte naam. Haar echte naam is bij de redactie bekend. In verband met de mogelijke risico's die gepaard gaan met je uitspreken, blijft Maaike liever anoniem.

Organiseer een democratie-dialogo op jouw universiteit!

PAX steunt de studentenbeweging en gelooft dat de universiteit en hogeschool (net als de samenleving) democratisch, inclusief en rechtvaardig moeten zijn, en dat een bestuur dient te luisteren en te handelen in het belang van de student.

Samen met studenten en docenten op universiteiten en hogescholen door heel Nederland willen we daarom onderzoeken hoe een democratische onderwijsinstelling eruit kan zien. Waar en hoe gaat het nu mis, en waar staat de democratie op deze instellingen precies onder druk?

De stem van iedere student en docent telt. We horen graag ook jouw mening!

Doe je mee? Kom naar een democratie-dialogo op jouw school of organiseer er zelf een! Mail naar doemee@paxvoorvrede.nl voor meer informatie.

Met meer wapens, meer kans op vrede?

Wil Remmers (70) uit Rosmalen:

'50 jaar geleden heb ik militaire dienst geweigerd. Destijds noemde men dat gewetensbezwaarde. Voor mij is dit nog steeds actueel. Een groot defensieapparaat is geenszins een garantie op vrede. Integendeel. De geschiedenis levert het bewijs. Het militair industriële complex spint er garen bij.

Onze samenleving kent momenteel bijzonder grote zorgen: oorlogen, klimaatcrisis en extreme armoede. Mijns inziens zijn er bepaalde factoren die verantwoordelijk zijn voor deze 'grote zorgen'. Wegkijken is voor mij geen optie. Nu tracht ik met familie en vrienden middels acties een bescheiden bijdrage te leveren. De volgende gedachte

helpt: 'De gestage drup holt de steen (uit).'

Dat wordt onderstreept met talloze voorbeelden, zelfs uit de oudheid, door het boek Vredelievend verzet. Daarom steun ik PAX. Vredelievend verzet helpt dus echt! Doen. Kom in actie. Met meer vredelievend verzet, meer kans op vrede...'

Wilt u PAX steunen met uw kennis, netwerk of een gift? Neem contact op met Marlou van Campen, fondsenwerver major donors en nalatenschappen via: vancampen@paxforpeace.nl of **06 48 98 14 91**.

Banknummer voor donaties: **NLO3 TRIO 0390 5150 00**

Wil Remmers, hier samen met zoon Teun (35). Ze liepen de Vestingloop, een lang gekoesterde wens - 10 km binnen het uur. Een actie voor om geld op te halen voor PAX.

Voordelig schenken

Bouwt u mee aan vrede, wilt u ons vredeswerk steunen en tegelijkertijd profiteren van belastingvoordeel? Kies dan voor schenken met voordeel. Met een schenkingsovereenkomst is uw gift volledig aftrekbaar van uw inkomstenbelasting. Daarmee bespaart u geld. Of u kunt uw gift verhogen zonder dat het u meer kost. Zo maakt u meer vredeswerk mogelijk voor hetzelfde geld en kunnen wij voor langere tijd financiële zekerheid bieden aan onze partnerorganisaties.

Rekenvoorbeeld

Stel, u wilt jaarlijks rond de € 1.000 doneren voor vrede en u betaalt 42% inkomstenbelasting per jaar. U legt in een schenkingsovereenkomst vast dat u € 1.750 per jaar schenkt. Deze gift is aftrekbaar van uw inkomstenbelasting. Dat betekent dat u jaarlijks 42% van € 1.750 = € 735,- terugkrijgt van de Belastingdienst. Uw schenking kost u € 1.015 euro, terwijl er € 1.750 voor ons vredeswerk beschikbaar is. Op www.paxvoorvrede.nl/rekenhulp berekent u uw eigen voordeel.

Belastingvoordeel én werken aan vrede.

Wilt u meer impact maken en de belastingdienst laten meehelpen? Doneren via een schenkingsovereenkomst levert voordeel op voor u én voor ons vredeswerk. Alle details op een rij. Plus een greep uit de resultaten van jarenlang werken aan vrede.

Schenk aan PAX via een schenkingsovereenkomst, en ontvang bij een schenking van €250 of meer het boek '**Vredelievend Verzet**', van Erica Chenoweth.